

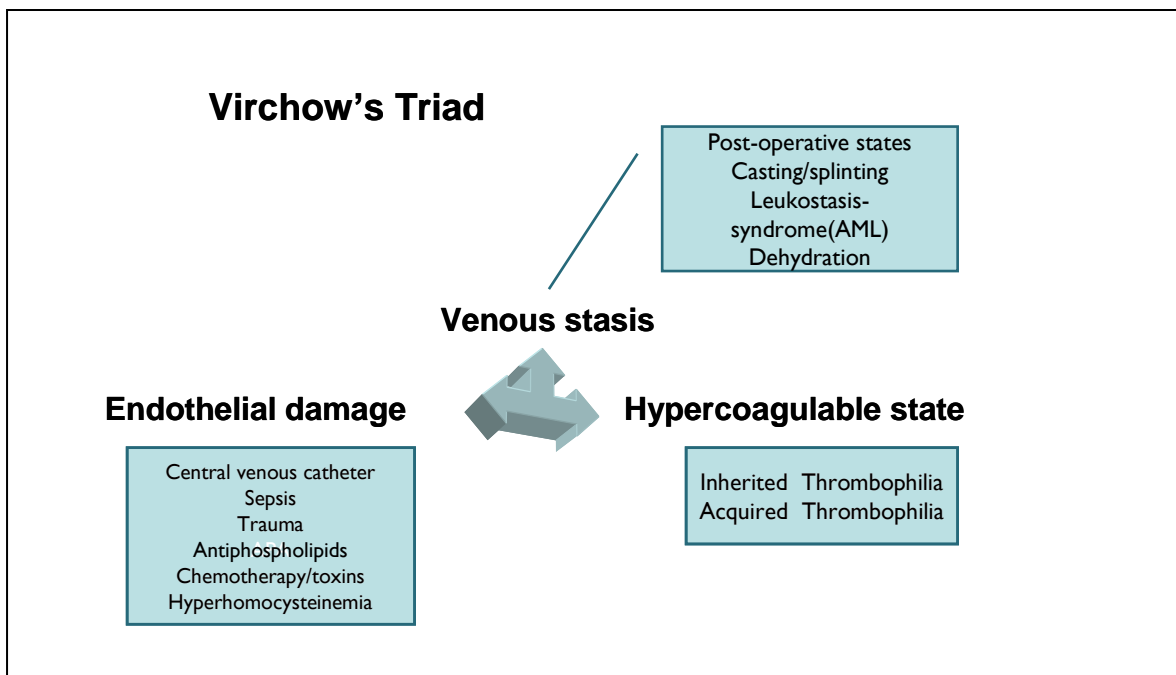
Updated in Pediatric Thrombophilia

คารินทร์ โชตติกุล

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก เป็นภาวะที่พบได้บ่อยขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากมีการพัฒนาการในการดูแลผู้ป่วยระยะวิกฤตที่คืบหน้าและการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการที่แม่นยำและรวดเร็วขึ้น สาเหตุของภาวะลิ่มเลือดอุดตัน เกิดจากความผิดปกติของผนังหลอดเลือด (Endothelial damage) เช่น การใส่สายสวนทางหลอดเลือด การติดเชื้อในกระแสเลือด การให้ยาเคมีบำบัด หรือภาวะ antiphospholipids ระบบไหลเวียนเลือดดำในร่างกายผิดปกติ (Venous stasis) เช่น การใส่ฝีกเป็นเวลานาน ภาวะที่มีเม็ดเลือดขาวสูงมาก หรือภาวะการนำน้ำ และภาวะเลือดแข็งตัวเร็วกว่าปกติ (Hypercoagulable state) ที่เกิดจากสาเหตุทางพันธุกรรม (inherited thrombophilia) และเกิดจากสาเหตุภายหลัง (acquired thrombophilia)

รูปภาพที่ 1 สาเหตุของภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก

ช่วงอายุที่พบภาวะลิ่มเลือดอุดตันได้บ่อย 2 ช่วงอายุ คือ เด็กแรกเกิด และ วัยรุ่น เด็กแรกเกิดจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะนี้สูงที่สุด อุบัติการณ์ประมาณ 0.51 ต่อเด็กแรกเกิด 10,000 คน เนื่องจากระดับของสารต้านการแข็งตัวของเลือด เช่น antithrombin (AT), protein C และ protein S ที่ต่ำ และระบบการละลายลิ่มเลือด (Fibrinolytic activity) ที่ทำงานได้ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากระดับของ Plasminogen ในเลือดต่ำกว่าในผู้ใหญ่ และ ขนาดของเส้นเลือดเล็ก รวมทั้งระดับของฮีมาโตคริตในเลือดสูง ช่วงวัยรุ่นจะพบบ่อย เนื่องจากมีหลายภาวะที่ส่งเสริมให้เกิดลิ่มเลือดอุดตันได้ง่ายขึ้น เช่น การสูบบุหรี่ การตั้งครรภ์ การมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น หรือภาวะอ้วน และการรับประทานยาคุมกำเนิด⁽¹⁾

ปัจจัยที่ส่งเสริมทำให้เกิดภาวะปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะนี้ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 90-95 เกิดจากโรค หรือ ภาวะที่เกิดขึ้นภายหลังที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดลิ่มเลือดอุดตัน⁽²⁾

ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่เป็นภายหลัง (Acquired risk factors)

Central venous catheters การใส่สายสวนเข้าในหลอดเลือดดำเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก โดยพบว่าเป็นสาเหตุของการเกิดลิ่มเลือดอุดตันในเด็กแรกเกิดถึงร้อยละ 90 และมากกว่าร้อยละ 60 ในเด็กโต ส่วนในผู้ใหญ่พบเพียงร้อยละ 2 เด็กที่เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่เป็นมาทั้งร่างกาย มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อนในภายหลังรวมทั้งภาวะ post-thrombotic syndrome ภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่พบในเด็กแรกเกิดมักพบที่ส่วนบนของร่างกาย (upper venous system) ถ้ามีลิ่มเลือดแพร่กระจายไปที่หัวใจ หรือหลอดเลือดดำใหญ่ (superior vena cava) จะทำให้มีหน้าและคอบวม ซึ่งเป็นภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรง การใส่สายสวนเข้าทางหลอดเลือดดำที่สายสะดือ (umbilical venous catheters) มีความสัมพันธ์กับการเกิดลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดดำใหญ่ในช่องท้อง (inferior vena cava) และหลอดเลือดดำที่ตับ (portal vein) โดยพบความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใส่สายสวน โดยโอกาสเกิดลิ่มเลือดอุดตันจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ใส่สายสวนนาน

Antiphospholipid antibodies แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

(1) Lupus anticoagulant ซึ่งทำให้มี prolonged phospholipids-dependent clotting assays เช่น aPTT จะยาวขึ้น

(2) Anticardiolipin antibodies กลไกของการเกิด antiphospholipid antibodies และภาวะลิ่มเลือดอุดตันยังไม่ทราบแน่ชัด แต่เชื่อว่าเกิดจากการที่สาร phospholipids ไปทำลายเยื่อผนังหลอดเลือด (endothelium) กระตุ้นให้เกิดการสร้างสารต้าน (antibodies) ซึ่งมักเป็นชนิด IgG ต่อมาเกิดการกระตุ้นเกร็ดเลือด (platelets activation) รวมทั้งมีการยับยั้งการทำงานของสารต้านการแข็งตัวของเลือด คือ protein C และ AT ทำให้เกิดลิ่มเลือดอุดตัน พบว่าภาวะนี้มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคหลอดเลือดสมองในเด็ก แต่ไม่เพิ่มความเสี่ยงต่อการกลับเป็นซ้ำ

Autoimmune disease ผู้ป่วยโรคแพ้ภูมิตนเอง (Autoimmune disease) เช่น inflammatory bowel disease และ Bechet's disease มีความเสี่ยงต่อการเกิดลิ่มเลือดอุดตันสูงขึ้น โดยไม่ทราบกลไกการเกิดที่แน่นอน ในผู้ป่วยโรค systemic lupus erythematosus (SLE) เชื่อว่าเกิดจากการขาดสารต้านการแข็งตัวของเลือด คือ tissue factor pathway inhibitor (TFPI)

Malignancy โรคมะเร็งและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก ยาเคมีบำบัดที่มีผลให้เกิดภาวะนี้ เช่น L-asparaginase ซึ่งเป็นยาที่ใช้รักษาโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว (acute lymphoblastic leukemia) โดยมีผลทำให้ AT-III ลดลงทำให้มีการสร้าง thrombin เพิ่มขึ้น นอกจากนี้หากพบว่าผู้ป่วยที่มีโรคมะเร็งที่มี inherited prothrombotic disorders ร่วมกับการใส่สายสวนทางหลอดเลือดดำ และผู้ป่วยต้องนอนนานๆ ส่งผลให้มีโอกาสเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันเพิ่มขึ้น

Nephrotic syndrome ผู้ป่วยโรคนี้มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตัน ผู้ป่วยเด็กพบความเสี่ยงต่ำกว่าในผู้ใหญ่คือพบเพียงร้อยละ 28 ของผู้ป่วย ตำแหน่งที่เกิดลิ่มเลือดอุดตันที่พบบ่อย ได้แก่ หลอดเลือดดำที่ไต (renal veins) แต่อาจเกิดลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดแดงได้ ส่วนใหญ่มักเกิดเร็วภายใน 3 เดือนหลังการวินิจฉัยโรคนี้ สาเหตุเกิดจากมีการเพิ่มขึ้นของ coagulation protein เช่น fibrinogen และ factor VIII และมีการเสียสารต้านการแข็งตัวของเลือดทางไต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง AT ร่วมกับการลดลงของ factor XII ปัจจัยอื่นที่ส่งเสริมภาวะนี้ ได้แก่ ภาวะเลือดหนืด (hyperviscosity) หรือ การรักษาด้วยยาขับปัสสาวะ และภาวะขาดน้ำ

Oral contraceptives/pregnancy การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่มีส่วนประกอบของเอสโตรเจนทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันสูงขึ้น 4 เท่า โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีความผิดปกติอื่นที่ทำให้เกิดลิ่มเลือดอุดตันได้ง่าย พบว่าผู้ป่วยที่มีภาวะ factor V Leiden mutation และ Prothrombin 20210A mutation จะมีความเสี่ยงสูงกว่าปกติถึง 35 เท่า และ 16 เท่า ตามลำดับ ความเสี่ยงของการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันกับการตั้งครรภ์สูงขึ้น 5 เท่า สาเหตุเกิดจากขณะตั้งครรภ์ ระดับของ von Willebrand factor, factor V, factor VIII และ fibrinogen เพิ่มขึ้น ระดับของ protein S ลดลง มีการยับยั้งขบวนการสลายลิ่มเลือดโดยมีระดับของ plasminogen activator inhibitor ลดลง ส่วนใหญ่มักเกิดลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดดำที่อยู่ลึก (deep vein thrombosis) และมักเกิดที่ขา และมีโอกาสเกิดลิ่มเลือดอุดตันที่เส้นเลือดในปอดได้ (pulmonary embolism)

Infection การติดเชื้อบางชนิดเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตัน เช่น การติดเชื้อ varicella zoster ทั่วโลกเกิดจากมีการสร้างสารต้านต่อ protein S (antiprotein S antibodies) ทำให้ร่างกายขาด protein S ชั่วคราว อาจเกิดภาวะที่มีการแข็งตัวของเลือดในหลอดเลือดทั่วร่างกาย (disseminated intravascular coagulation และ purpura fulminans) นอกจากนี้ การติดเชื้อเอชไอวี (human immunodeficiency virus) ทำให้เกิด antiphospholipid antibodies ที่ทำให้เกิดลิ่มเลือดอุดตันได้

ตารางที่ 1 โรค หรือ ภาวะที่เกิดขึ้นภายหลังที่ทำให้มีความผิดปกติทางด้าน thrombophilia⁽³⁾

Acute thrombosis
Low protein S
Low protein C
Low antithrombin
Infection
Antiphospholipid antibodies
Inflammation
Elevated factor VIII
Low free protein S
Elevated Lp(a)
Nephrotic syndrome
Low protein C
Low protein S
Elevated Lp(a)
Complex congenital heart disease (single ventricle)
Low protein S
Low protein C
Low antithrombin
Asparaginase (acute lymphoblastic leukemia)
Low antithrombin
Liver disease
Low protein S
Low protein C
Low antithrombin
Warfarin therapy
Low protein S
Low protein C
Heparin therapy
Low antithrombin
Nutritional deficiency
Elevated homocysteine
Pregnancy
Low protein S

ส่วนน้อย ร้อยละ 5-10 เกิดจากปัจจัยทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิด ควรคิดถึงภาวะนี้ในเด็กที่มีภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่หาสาเหตุที่เป็นปัจจัยเสี่ยงไม่พบ หรือมีประวัติการเกิดลิ่มเลือดอุดตันในครอบครัว มีการเกิดลิ่มเลือดอุดตันที่เป็นซ้ำในตำแหน่งที่ไม่ปกติ มีประวัติการแท้งหรือตายคลอดในครอบครัว สาเหตุของ inherited prothrombotic disorders ทั่วโลกส่วนใหญ่เกิดจาก mutation ของ factor V gene (factor V Leiden mutation) หรือ prothrombin gene (prothrombin 20210A) สาเหตุอื่น ได้แก่ การขาดสารต้านการแข็งตัวของเลือด คือ antithrombin, protein C และ protein S ภาวะที่มี homocysteine สูง (hyperhomocysteinemia) และ dysfibrinogenemia โดยความเสี่ยงจะสูงขึ้น หากพบว่ามีหลายปัจจัยเสี่ยงร่วมกัน ความผิดปกติอื่นที่พบว่าเพิ่มความเสี่ยงต่อการ

เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตัน แต่น้อยกว่าภาวะที่กล่าวไปข้างต้น ได้แก่ ความผิดปกติของ plasminogen และ การขาด heparin cofactor-2, การเพิ่มขึ้นของ lipoprotein (a) และ factor VIII

Factor V Leiden mutation เป็นความผิดปกติทางพันธุกรรมที่เป็นสาเหตุของภาวะลิ่มเลือดอุดตัน ที่พบบ่อยที่สุดในคนผิวขาว กลไกการเกิดลิ่มเลือดอุดตัน เกิดจาก factor V มีภาวะดื้อต่อการยับยั้งการทำงานโดย protein C (activated protein C resistance) แต่ภาวะนี้พบได้น้อยในคนแอฟริกันและเอเชีย พบภาวะลิ่มเลือดอุดตันสูงกว่าคนปกติ 5-10 เท่า ใน heterozygous factor V leiden mutation และเพิ่มสูงขึ้นเป็น 50- 80 เท่า ใน homozygous factor V leiden mutation เกิดได้ทั้งในหลอดเลือดแดงและดำ

Prothrombin 20210A mutation เป็นความผิดปกติที่พบเป็นอันดับ 2 รองจาก factor V Leiden mutation พบได้ร้อยละ 2-3 ในคนผิวขาว เกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรมของยีน prothrombin ทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันประมาณ 3 เท่า โดยกลไกเกิดจากการเพิ่มขึ้นของ prothrombin ทำให้เกิด thrombin เพิ่มขึ้น มีการเกิดลิ่มเลือดเพิ่มขึ้น เนื่องจากความผิดปกตินี้ทำให้เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่ไม่รุนแรง จึงมักแสดงอาการในวัยผู้ใหญ่ (อายุ 20-30 ปี) มากกว่าในเด็ก

Antithrombin (AT) deficiency เป็นภาวะที่ร่างกายขาดสารต้านการแข็งตัวของเลือด AT เป็น glycoprotein serine protease inhibitor สร้างจากตับ และเป็น vitamin K-dependent protein ทำหน้าที่ยับยั้งการทำงานของ thrombin, factor Xa, IXa และ XIa อุบัติการณ์พบประมาณร้อยละ 0.2-0.5 ภาวะ homozygous deficiency อาจทำให้ทารกเสียชีวิตตั้งแต่ในครรภ์ หรือมีภาวะลิ่มเลือดอุดตันรุนแรงทั่วร่างกายตั้งแต่แรกคลอด ที่เรียกว่า neonatal purpura fulminans ภาวะ heterozygous deficiency มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันสูงกว่าเด็กปกติ 10 เท่า ภาวะที่ร่างกายขาด antithrombin แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

-Type I AT deficiency เป็นความผิดปกติทางปริมาณ (Quantitative defect) เกิดจากการลดลงของการสร้างและมีการทำงานที่ลดลงของ AT

-Type II AT deficiency เป็นความผิดปกติในการทำงานของ AT (Qualitative defect) โดยที่ปริมาณปกติ

Protein C deficiency protein C เป็น vitamin K-dependent plasma glycoprotein และเป็นสารต้านการแข็งตัวของเลือด ภาวะปกติ protein C จะอยู่ในรูปของ inactivated form (inactivated plasma zymogen) และถูกเปลี่ยนให้อยู่ในรูป activated protein C โดย thrombomodulin ที่สร้างจาก endothelium และ activated protein C ทำหน้าที่ยับยั้งการทำงานของ factor Va และ factor VIIIa โดยมี protein S เป็น co-factor ภาวะที่ร่างกายขาด protein C มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมแบบ autosomal dominant และแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

-Type I Protein C deficiency (classic type) เป็นความผิดปกติที่การสร้าง protein C ลดลง และการทำงานลดลง (Quantitative defect)

-Type II Protein C deficiency เป็นความผิดปกติในการทำงานของ protein C (Qualitative defect) โดยที่ปริมาณ protein C antigen ปกติ เป็นภาวะที่พบได้น้อยกว่า

อุบัติการณ์ของการเกิด heterozygous protein C deficiency พบได้ร้อยละ 0.2 homozygous หรือ compound heterozygous protein c deficiency จะมีอาการรุนแรง มีภาวะลิ่มเลือดอุดตันรุนแรงทั่วร่างกายตั้งแต่แรกคลอด (neonatal purpura fulminans) โดยจะเกิดลิ่มเลือดอุดตันทั้งในหลอดเลือดดำและหลอดเลือดแดง และมีอัตราการเป็นซ้ำสูง

Protein S deficiency protein S เป็น vitamin K-dependent natural anticoagulant เช่นเดียวกับ protein C มี 2 รูปแบบ คือประมาณร้อยละ 40 อยู่ในรูปอิสระ (free active form) และร้อยละ 60 เป็น inactive bound form ซึ่งจับกับ C4b binding protein หน้าที่ของ protein S คือเป็น co-factor ของ activated protein C ในการยับยั้งการทำงานของ factor Va และ factor VIIIa ภาวะที่ร่างกายขาด protein S มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมแบบ autosomal dominant และแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

- Type I Protein S deficiency เป็นความผิดปกติทางปริมาณของ protein S (Quantitative defect)

- Type II Protein S deficiency เป็นความผิดปกติในการทำงานของ protein S (Qualitative defect)

อาการแสดงของ Heterozygous protein S deficiency ไม่สามารถแยกได้จาก protein C deficiency พบภาวะลิ่มเลือดอุดตันทั้งในหลอดเลือดดำและแดง พบมากในช่วงเด็กโต หรือผู้ใหญ่ ส่วน homozygous หรือ compound heterozygous protein S deficiency จะมีอาการรุนแรง มีภาวะลิ่มเลือดอุดตันรุนแรงทั่วร่างกายตั้งแต่แรกคลอด (neonatal purpura fulminans)

Hyperhomocysteinemia เกิดจากการขาด enzyme cystathionine B-synthase หรือ polymorphism ของยีน MTHFR (methylene tetrahydrofolate reductase) ซึ่ง MTHFR เป็น enzyme ที่เปลี่ยน homocysteine เป็น methionine การขาด enzyme ทั้ง 2 ตัวนี้ เป็นสาเหตุให้เกิดภาวะ hyperhomocysteinemia ความผิดปกติดังกล่าวก่อให้เกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดแดงและโรคหลอดเลือดสมองในเด็ก นอกจากนั้น ระดับของ homocysteine จะเพิ่มสูงขึ้นในภาวะที่ร่างกายขาด folate, วิตามินบี 6 และบี 12 ด้วย

Lipoprotein (a) ระดับของ lipoprotein (a) ที่สูงขึ้นมีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคหลอดเลือดแข็ง (atherosclerotic disease) โดย lipoprotein (a) มีหน้าที่ยับยั้งขบวนการละลายลิ่มเลือด โดยการแข่งกับ plasminogen ที่จับกับ fibrin การที่ระดับของ lipoprotein (a) สูง จะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก

Factor VIII พบว่าร้อยละ 25 ของผู้ป่วยที่มีภาวะลิ่มเลือดอุดตันมีระดับของ factor VIII ที่สูงกว่าปกติ (มากกว่า 1,500 IU/L) โดยพบว่าระดับของ factor VIII ที่สูงกว่า 1,500 IU/L จะมีโอกาสเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันสูงกว่าระดับ factor VIII ต่ำกว่า 1,000 IU/L ประมาณ 6 เท่า และมีโอกาสเป็นซ้ำสูง แต่ยังไม่ทราบกลไกแน่ชัดที่ทำให้ระดับของ factor VIII เพิ่มขึ้นในผู้ป่วยที่มีภาวะลิ่มเลือดอุดตัน

Dysfibrinogenemia เป็นภาวะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมแบบ autosomal recessive ที่พบได้น้อย โดยพบว่ามี การจับที่ผิดปกติระหว่าง thrombin และ fibrin ก่อให้เกิดความผิดปกติของการเปลี่ยน fibrinogen เป็น fibrin ส่วนภาวะลิ่มเลือดอุดตันพบได้เพียงร้อยละ 20 ของผู้ป่วยโรคนี้ ภาวะ homozygous dysfibrinogenemia เป็นภาวะที่พบได้น้อยมาก ทำให้เกิดโรคหลอดเลือดสมองในเด็ก หรือ มีการอุดตันของเส้นเลือดในท้อง และการเกิดลิ่มเลือดอุดตันหลังการผ่าตัด เช่น factor V Leiden mutation, prothrombin 20210A mutation หรือ ภาวะที่ร่างกายสร้างสารต้านการแข็งตัวของเลือดได้น้อยกว่าปกติ (protein C, protein S หรือ antithrombin deficiency) หรือ ภาวะที่มี homocysteine สูง (hyperhomocysteinemia) และ dysfibrinogenemia ความผิดปกติอื่นที่พบว่ามีเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตัน แต่น้อยกว่าภาวะที่กล่าวไปข้างต้น ได้แก่ ความผิดปกติของ plasminogen และ การขาด heparin cofactor-2 การเพิ่มขึ้นของ lipoprotein (a) และ factor VIII⁽¹⁾ เนื่องจากขบวนการแข็งตัวของเลือดในเด็กยังพัฒนาไม่สมบูรณ์ ดังนั้นการแปลผลทางห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับ Inherited thrombophilia จำเป็นต้องอาศัยค่าปกติในแต่ละช่วงอายุของเด็กไทยในการแปลผล แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าปกติของ Inherited thrombophilia ในเด็กไทยแต่ละช่วงอายุ เปรียบเทียบกับผู้ใหญ่⁽⁴⁾

Test	Children				Adults (n = 30)
	Ages < 1 yr (n = 18)	Ages 1-5 yr (n = 30)	Ages 6-10 yr (n = 38)	Ages 11-16 yr (n = 41)	
Protein C Activity (%)					
Mean	75.6**	101.6*	103.9*	118.2	120.7
Range	(31.4-119.8)	(65.2-138.0)	(61.3-146.5)	(77-159.4)	(75.3-166.1)
Protein C Antigen (%)					
Mean	63.0*	81.8	82	89.1	90.7
Range	(28.4-97.6)	(53.2-110.4)	(53.2-110.8)	(63.3-114.9)	(56.1-125.3)
Total Protein S (%)					
Mean	93.9*	113.7	113.3	115.2	115.3
Range	(50.1-137.7)	(69.5-157.9)	(58.7-167.9)	(70.6-159.8)	(67.9-162.7)
Free Protein S (%)					
Mean	94.1	97.5	95.9	107.6	110.4
Range	(58.1-130.1)	(46.3-148.7)	(47.9-143.9)	(66.6-148.6)	(53.4-167.4)
Antithrombin (%)					
Mean	94.6*	108.5	105.1	104.2	103.8
Range	(75.2-114.0)	(87.3-129.7)	(89.3-120.9)	(85.6-122.8)	(82.2-125.4)
Homocysteine(μmol/L)					
Mean	5.6**	5.8**	6.1**	8.5*	9.9
Range	(1.8-9.4)	(2.8-8.8)	(3.1-9.1)	(3.5-13.5)	(4.9-14.9)

** p < 0.001 and * p < 0.05 compared with adults by analysis of variance test with additional Dunnett-test

จากผลการศึกษาที่หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความผิดปกติทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิด (Inherited thrombophilia) กับการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Systematic review and Meta-Analysis โดย Dr. Young และ คณะ⁽⁵⁾ ในปี พศ 2551พบว่า เด็กที่มีความผิดปกติทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิดจะมีโอกาสเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันเป็นครั้งแรก (first venous thromboembolism) เพิ่มขึ้นตั้งแต่ 2.63 ถึง 8.89 เท่าเมื่อเทียบกับกลุ่มเด็กปกติ แสดงรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความผิดปกติทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิด (Inherited thrombophilia) กับการเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็กเป็นครั้งแรก (first venous thromboembolism)

Genetic Traits	Patients/Controls	OR (95%CI)
Protein C deficiency	1079/1979	7.75 (4.48-13.38) <0.0001
Protein S deficiency	1075/1979	5.77(3.07-10.85) < 0.0001
Antithrombin deficiency	1072/1979	8.73(3.12-24.42) < 0.0001
Factor V Leiden	1430/2623	3.56 (2.57-4.93) < 0.0001
Prothrombin 20210	916/1673	2.63 (1.61-4.29) <0.001
Lipoprotein(a)	589/1441	4.50 (3.19-6.35) < 0.001
≥2 genetic traits	965/1625	8.89 (3.43-23.06) <0.0001

การตรวจทางห้องปฏิบัติการด้านความผิดปกติทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิดสำหรับภาวะลิ่มเลือดอุดตัน

ควรตรวจหาสาเหตุทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิดของการเกิดลิ่มเลือดอุดตันในกรณีต่อไปนี้⁽⁶⁾

- มีภาวะลิ่มเลือดอุดตันโดยไม่มีปัจจัยส่งเสริม หรือ โรคอื่นๆในเด็ก
- ภาวะลิ่มเลือดอุดตันที่เป็นซ้ำ
- ลิ่มเลือดอุดตันในตำแหน่งที่ไม่ปกติ
- มีลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดแดงในผู้ป่วยที่อายุน้อยกว่า 30 ปี
- มีประวัติลิ่มเลือดอุดตันในครอบครัว
- มีประวัติแท้งซ้ำ (recurrent abortion)

การตรวจทางห้องปฏิบัติการทางพันธุกรรมที่เป็นมาแต่กำเนิด (Inherited thrombophilias) แบ่งเป็น 2 ระดับ⁽³⁾ คือ

ระดับที่ 1 เป็นการตรวจทางห้องปฏิบัติการพื้นฐานสำหรับผู้ป่วยดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

- Antithrombin III
- Protein C activity
- Free and total protein S Ag

- Factor V Leiden and/or functional activated protein C resistance assay
- Prothrombin gene mutation
- MTHFR T677T and/or homocysteine level
- Lipoprotein (a)
- Lupus anticoagulant
- Anticardiolipin Ab
- Factor VIII

ระดับที่ 2 เป็นการตรวจเพิ่มเติมในกรณีที่ผลการตรวจในระดับที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ปกติ และสำหรับผู้ป่วยที่เป็นซ้ำ หรือมีประวัติลิ่มเลือดอุดตันในครอบครัว

- Factor IX, XI
- Dysfibrinogenemia evaluation: fibrinogen activity & antigen, thrombin time, FDP

การรักษาด้วยยาต้านการแข็งตัวของเลือดชนิดใหม่ (New Antiticoagulant therapy) ในเด็ก⁽⁷⁾

ในปัจจุบัน ยาต้านการแข็งตัวของเลือดที่นิยมใช้รักษาภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็กมี 3 ชนิด ได้แก่ Heparin มี 2 รูปแบบ ได้แก่ Unfractionate Heparin (UFH) และ Low molecular weight heparin (LMWH) และ ยาต้านการแข็งตัวของเลือดชนิดรับประทาน เช่น warfarin ซึ่งยาดังกล่าวมีข้อจำกัดบางอย่างในการรักษาภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็ก ดังนี้

UFH เป็นสาร acidic glycosaminoglycan ทำหน้าที่ต้านการแข็งตัวของเลือดโดยการเร่งการทำงานของ AT-III และมีความแตกต่างด้านเภสัชจลนศาสตร์ (pharmacokinetics) ในแต่ละบุคคล ทำให้ยากที่จะคาดการณ์ผลการตอบสนองของยา ข้อจำกัดของการออกฤทธิ์ยานี้ในเด็กเล็ก เนื่องจากเด็กที่อายุน้อยกว่า 6 เดือน จะมีระดับของ AT-III ต่ำเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับของ AT-III ในช่วงเด็กอายุ 6 เดือน จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยมีระดับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาในการปรับยาให้อยู่ในระดับรักษา (therapeutic level) ได้ยาก

LMWH ทำหน้าที่เร่งการทำงานของ AT-III ทำให้ยับยั้ง factor Xa มีข้อดีเหนือกว่า UFH เนื่องจากทราบเภสัชจลนศาสตร์ของยาที่แน่นอน ทำให้ไม่ต้องตรวจเลือดบ่อย แต่มีข้อจำกัดในเด็ก คือ การบริหารยาต้องฉีดเข้าใต้ผิวหนังวันละ 2 ครั้ง และเด็กเล็กอายุน้อยกว่า 6 เดือน มีระดับของ AT-III ต่ำ การตอบสนองยาได้ผลไม่ดี

Warfarin ออกฤทธิ์โดยการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ vitamin-K epoxide reductase และ vitamin-K reductase มีผลต่อปัจจัยการแข็งตัวของเลือดที่เป็น vitamin K dependent คือ factor II, factor VII, factor IX และ factor X และปัจจัยต้านการแข็งตัวของเลือดที่เป็น vitamin K dependent natural anticoagulant คือ protein C, protein S และ protein Z ควรระวังการให้ยากลุ่มนี้กับเด็กทารกที่อายุน้อยกว่า 1 เดือน เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มี vitamin k ในร่างกายน้อย จึงมีความเสี่ยง

ต่อการเกิดเลือดออกสูง และมีข้อจำกัดในการใช้ในเด็กเนื่องจากรูปแบบยาเป็นเม็ด หากให้โดยการละลายน้ำทำให้ผลของยาได้ปริมาณไม่เท่ากันในแต่ละครั้ง ซึ่งทำให้การบริหารยาในเด็กเล็กทำได้ยาก นอกจากนี้ในเด็กบางครั้งจำเป็นต้องได้รับยาปฏิชีวนะทำให้มีผลกระทบต่อ metabolism ของยา นี้ ดังนั้นจึงมีการพัฒนาตัวใหม่ซึ่งมีข้อดีเหนือกว่ายาเดิมที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่

1. Short-acting anticoagulants ได้แก่ direct thrombin inhibitors (DTI) เช่น Bivalirudin, Argatroban
2. Long-acting anticoagulants ได้แก่ selective anti-factor Xa inhibitor เช่น Fondaparinux (ดังแสดงในตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 Pharmacologic properties of new anticoagulants⁽⁷⁾

Medication	Metabolism	Half-life	Dosing	Monitoring
Argatroban	100% liver	45 min	0.75 µg/kg/min	1.5 x 3 baseline PTT
Bivalirudin	75% proteolysis 25% renal	25 min	0.125 mg/kg bolus 0.125 mg/kg/hr	1.5-2.5 x baseline PTT
Fondaparinux	100% renal	18 hrs	0.1 mg/kg once daily	0.5-1 mg/L 4 hours post-dose

Direct thrombin inhibitor (DTI) มีข้อดีเหนือกว่า Heparin⁽⁷⁾ คือ

1. DTI มีหน้าที่จับและยับยั้ง thrombin โดยตรง ซึ่งไม่มีปัญหาในเด็กเล็กที่มีระดับ AT-III ต่ำ
2. DTI ไม่จับกับ plasma protein เหมือนใน heparin ส่งผลให้การพยากรณ์ระดับการรักษาให้อยู่ใน therapeutic level ได้ดีกว่า
3. ภาวะเลือดออกเกิดน้อยกว่า เมื่อเทียบขนาดของ anticoagulant effect ที่เท่ากัน
4. DTI ไม่ก่อให้เกิดภาวะ heparin induced thrombocytopenia (HIT)
5. DTI ยับยั้งทั้งในส่วนของ (lot-bound และ circulating thrombin) แต่ heparin จะยับยั้งเฉพาะส่วนของ circulating thrombin ส่งผลให้ DTI มีประสิทธิภาพในการยับยั้ง thrombin ได้ดีกว่า

ผลการศึกษาแบบ Pilot study ของยา Bivalirudin⁽⁸⁾ ในการรักษาภาวะลิ่มเลือดอุดตันทางหลอดเลือดดำและแดงในเด็กอายุน้อยกว่า 6 เดือน จำนวน 16 ราย พบว่า 3/16 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.5 มีการสลایลิ่มเลือดได้หมดภายใน 48-72 ชั่วโมง และ 3/16 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.5 มีการสลایลิ่มเลือดได้บางส่วน และมีการศึกษาในเรื่องของความปลอดภัยของยาพบเพียง 2/16 คิดเป็นร้อยละ 12.5 ปัสสาวะเป็นเลือด และหลังจากลดระดับยาลงอาการดังกล่าวหายไป และอีกการศึกษาที่ใช่ยา Argatroban⁽⁹⁾ ในเด็กที่เกิดภาวะ HIT หรือไม่สามารถใช้ยา heparin ได้ จำนวน 18

ราย อายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 16 ปี โดยเด็กทั้งหมดนี้รักษาอยู่ในหอผู้ป่วยวิกฤต พบว่า 2/18 คิดเป็นร้อยละ 11.1 เกิดภาวะ thrombotic events ในขณะที่ใช้ Argatroban ในการรักษาภาวะ HIT แต่โดยทั่วไป ครึ่งหนึ่งของผู้ป่วยที่มีภาวะ HIT จะเกิดภาวะลิ่มเลือดอุดตันได้เองถ้าไม่ได้รับการรักษา ซึ่งไม่ได้เกิดจากผลข้างเคียงของยา และทางด้านความปลอดภัยของยา พบ 2/18 คิดเป็นร้อยละ 11.1 เกิดภาวะเลือดออกจนเสียชีวิต

Selective anti-factor Xa inhibitor มีข้อดีเหนือกว่า LMWH^(7,10) คือ

1. มีค่าครึ่งชีวิตที่ยาว สามารถบริหารยาวันละครั้ง
2. ยาตัวนี้ไม่จับโดยตรงกับเซลล์ ไม่ก่อให้เกิดภาวะ HIT และอัตราการเกิดภาวะกระดูกพรุน (osteoporosis) ลดลงเมื่อเทียบกับ LMWH

แต่มีข้อจำกัดของยาตัวนี้คือ ไม่มีสารต้านฤทธิ์ (antidote) ของยาตัวนี้ และขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาการใช้ยา Fondaparinux ในเด็กกลุ่มใหญ่เพื่อหาขนาดที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

1. Hoppe C, Matsunaga A. Pediatric thrombosis. *Pediatr Clin North Am* 2002;49(6):1257-83.
2. Andrew M, David M, Adam M, et al. Venous thromboembolic complications (VTE) in children: first analyses of the Canadian Registry of VTE. *Blood* 1994;83(5):1251-57.
3. Raffini L. Thrombophilia in children: Who to Test, How, When, and Why? *Hematology Am Soc Hematol Educ Program*. 2008:228-35.
4. Sosothikul D, Kittikalayawong Y, Seksarn P, et al. Age-related reference values of ADAMTS-13, TFPI, homocysteine and natural anticoagulants (Abstract). Poster presentation at American society of Pediatric hematology/oncology annual meeting 2007.
5. Young G, Albisetti M, Bonduel M, et al. Impact of Inherited Thrombophilia on Venous Thromboembolism in Children. *Circulation* 2008;118:1373-82.
6. พัชรนภา จงอัจฉริยกุล, อัจจิมา อิศสระ, คารินทร์ ซอโสตถิกุล. ภาวะลิ่มเลือดอุดตันในเด็กแรกเกิด. *วารสารกุมารเวชศาสตร์* 2549;45:153-161.
7. Young G. New Anticoagulants in Children. *Am Soc Hematol Educ Program*. 2008:245-50.
8. Young G, Tarantino MD, Wohrly J, et al. Pilot dose-finding and safety of bivalirudin in infants < 6 months of age with thrombosis. *J Thromb Hemost* 2007;5:1654-59.
9. Young G, Boshkov L, Prospective study of direct thrombin inhibition with argatroban in pediatric patients requiring non heparin anticoagulation (abstract). *Blood* 2007;110.
10. Mason AR, McBurney PG, Fuller MP, et al. Successful use of fondaparinux as an alternative anticoagulant in a 2 month old infant. *Pediatr Blood Cancer* 2008;50:1985-7.